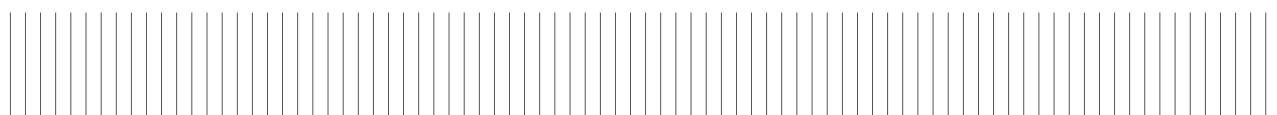

KANSEN EN BEDREIGINGEN BIJ DE AFNEMENDE BAANDRUK OP TENNISPARKEN

Door **Hugo van der Poel en Björn Schadenberg, Mulier Instituut**

Stichting Waarborgfonds Sport (SWS) staat borg voor leningen of hypotheeken die verenigingen hebben afgesloten en heeft daarvoor zicht op hun jaarrekeningen¹. Op grond daarvan beoordeelt SWS de laatste jaren de financiële situatie bij verenigingen minder vaak als ‘goed’ en worden meer verenigingen gekwalificeerd als ‘redelijk’: nog prima in staat om de kosten te dekken, maar voor de toekomst worden geen reserves en liquiditeit opgebouwd. Met de verruiming van de BTW-sportvrijstelling in het verschiet, spreekt Dick Zeegers (directeur SWS) van een ‘zwaard van Damocles’ dat boven veel verenigingen hangt.

Tabel 1. Aantal tennisverenigingen en buitenbanen per tennisdistrict en het gemiddeld aantal buitenbanen per vereniging per district in 2011 en 2015. Bron: KNLTB, 2016; bewerking Mulier Instituut.

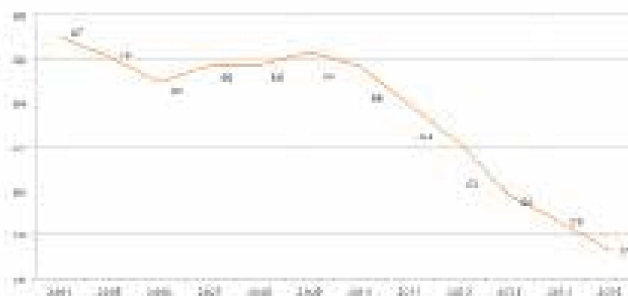
District	Aantal verenigingen		Aantal buitenbanen		Gemiddeld aantal banen per vereniging	
	2011	2015	2011	2015	2011	2015
Centraal-Brabant	108	111	753	774	7,0	7,0
Den Haag	58	57	562	531	9,7	9,3
Friesland	108	105	433	425	4,0	4,0
Gelderland	208	210	1.250	1.263	6,0	6,0
Groningen/Drenthe	135	133	645	638	4,8	4,8
IJmond	75	73	611	606	8,1	8,3
Leiden	57	58	434	473	7,6	8,2
Limburg	150	151	820	789	5,5	5,2
Noord-Holland-Noord	131	131	736	778	5,6	5,9
Oost-Brabant	122	123	836	843	6,9	6,9
Overijssel	131	131	738	718	5,6	5,5
Rotterdam	137	136	895	896	6,5	6,6
Utrecht	145	143	1.030	1.038	7,1	7,3
West-Brabant	61	63	409	396	6,7	6,3
Zeeland	75	77	293	290	3,9	3,8
Nederland	1.701	1.703	10.445	10.458	6,1	6,1

Dat zwaard lijkt ook boven veel tennisverenigingen te hangen. Dit artikel gaat in op de financiële situatie bij tennisverenigingen, toegespitst op de contributie-inkomsten per baan. We bespreken wat tennisverenigingen (kunnen) doen met de teruglopende contributie-inkomsten per baan en wat de rol van de gemeente zou kunnen zijn bij het in stand houden van de tennisverenigingen.

LEDENTERUGLOOP

De afgelopen tien jaar is het aantal leden bij de tennisverenigingen van de KNLTB gedaald van grofweg 700.000 naar 670.000 in 2011 en 600.000 in 2015. Het aantal buitenbanen dat in gebruik is bij de verenigingen die bij de KNLTB zijn aangesloten, is in diezelfde tijd gelijk gebleven (tabel 1). Bijgevolg is landelijk het aantal leden per baan (de baanbezetting of baandruk) gedaald, van 64 leden per baan in 2011 naar 57 leden per baan in 2015 (figuur 1). De baanbezetting in Den Haag is tussen 2011 en 2015

gelijk gebleven en in IJmond licht gestegen, maar alle andere districten hebben in die periode een terugloop in baanbezetting doorgemaakt.

Figuur 1. Ontwikkeling aantal KNLTB-leden per tennisbaan in Nederland in de periode 2004-2015. Bron: KNLTB, 2016; bewerking: Mulier Instituut.

Tennis

Tabel 2. Aantal leden in 2015 en gemiddeld aantal leden per buitenbaan naar tennisdistrict in 2015 en 2011. Bron: KNLTB, 2016; bewerking Mulier Instituut.

District	Totaal aantal leden 2015	Gem. aantal leden in 2015 per buitenbaan	Gem. aantal leden in 2011 per buitenbaan
Centraal-Brabant	48.126	62	70
Den Haag	29.848	56	56
Friesland	17.190	40	47
Gelderland	68.656	54	63
Groningen/Drenthe	26.738	42	47
IJmond	48.436	80	78
Leiden	30.549	65	75
Limburg	32.827	42	46
Noord-Holland-Noord	49.421	64	77
Oost-Brabant	47.981	57	66
Overijssel	35.828	50	55
Rotterdam	46.936	52	60
Utrecht	78.369	76	83
West-Brabant	25.284	64	71
Zeeland	12.474	43	53
Nederland	599.012	57	64

De verschillen in baandruk tussen de districten en tussen de meetjaren 2011 en 2015 zijn zichtbaar in tabel 2. In de tabel zijn de juniorleden en seniorleden ongewogen bij elkaar opgeteld. Dit levert een enigszins vertekend beeld op, omdat juniorleden overwegend overdag en door de week spelen, en senioren meer in de avond en het weekeinde. Maar ook als we alleen naar het aantal senioren per baan kijken, is de baandruk het hoogst in de districten IJmond (62) en Utrecht (57), en het laagst in de districten Limburg (33) en Zeeland (34). Over het algemeen is de verhouding junioren/senioren 1 op 4. Maar in Utrecht en Amsterdam tendeert dit naar 1 op 3, terwijl in Groningen/Drenthe en Friesland het eerder 1 op 5 is. In de landelijke gebieden zal overdag minder jeugd op de banen zijn, maar daar zullen vanwege de gemiddeld oudere bevolking overdag wel vaker 60-plussers op de banen te vinden zijn.

CONTRIBUTIEHOOGTE

Figuur 2 laat de verschillen zien in aantal leden per baan en de gemiddelde jaarlijkse contributie voor senioren per KNLTB-district. Opmerkelijk genoeg geldt dat de districten met de laagste baandruk ook de gemiddeld laagste contributies kennen. Het relatief lage aantal leden per baan wordt dus niet gecompens

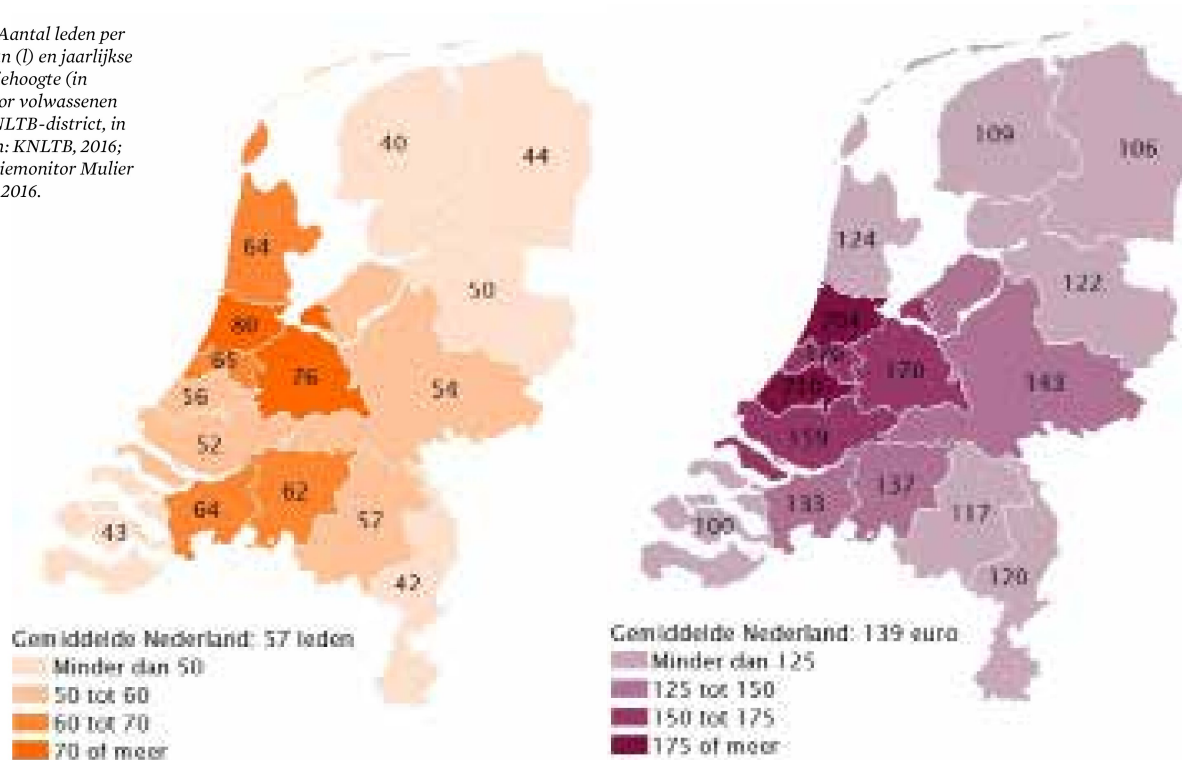
seerd door een hoge contributie. Eerder lijkt sprake van marktwerking: waar de ruimte op de baan schaars is, wordt veel betaald, en waar die volop aanwezig is, concurreren verenigingen elkaar met lage contributies.

Het is voor een tennisvereniging belangrijk om een dusdanig aantal leden per baan te hebben, dat ze genoeg contributieopbrengsten binnenkrijgt om de kosten te kunnen betalen. Een geëigend middel om de inkomsten op peil te houden of te laten stijgen, is de contributie te verhogen. Gemiddeld over heel Nederland betaalden senioren in 2011 gemiddeld 128 euro. In 2015 was dit 139 euro (+9%). Junioren betaalden 72 euro contributie in 2011 en 78 euro in 2015 (+8%). De verenigingen in

DISTRICTEN MET DE LAAGSTE
BAANDRUK KENNEN OPMERKELIJK
GENOEG OOK DE GEMIDDELD
LAAGSTE CONTRIBUTIE

Figuur 2. Aantal leden per buitenbaan (l) en jaarlijkse contributiehoogte (in euro's) voor volwassenen (r) per KNLTB-district, in 2015. Bron: KNLTB, 2016; Contributiemonitor Mulier Instituut, 2016.

(en rondom) de Randstad hanteren beduidend hogere contributies dan de verenigingen in meer landelijke gebieden. Zo vinden we de gemiddelde hoogste contributie in het district Den Haag (210 euro voor senioren) en de laagste in Zeeland (100 euro). Er is een sterke samenhang tussen de contributiehoogte en de mate van stedelijkheid. In (zeer) sterk stedelijke gemeenten ligt het contributiebedrag aanzienlijk hoger dan in minder stedelijke gemeenten. Zo betalen senioren in de gemeente Den Haag gemiddeld 254 euro aan contributie en senioren in Delfzijl 85 euro.

“
ER IS EEN STERKE
SAMENHANG TUSSEN DE
CONTRIBUTIEHOOGTE EN DE
MATE VAN STEDELIJKHEID

Tabel 3. Gemiddelde contributiehoogte (in euro's) voor volwassen leden naar stedelijkheidsgraad van de gemeente in 2011 en 2015. Bron: Contributiemonitor Mulier Instituut, 2016.

Stedelijkheidsgraad	Totaal 2011 (in euro's)	Totaal 2015 (in euro's)	Index (2011=100)
Zeer sterk stedelijk	189	193	102
Sterk stedelijk	143	151	106
Matig stedelijk	137	151	110
Weinig stedelijk	120	123	103
Niet-stedelijk	102	109	107
Nederland	128	139	109

Figuur 3. Contributieopbrengsten per baan per tennisdistrict 2015. Bron: KNLTB, 2015. Analyse en kaartvervaardiging: Mulier Instituut, 2016.

Figuur 4 laat zien dat de baanopbrengsten in de districten met de hoogste baanopbrengsten iets zijn gedaald, terwijl de baanopbrengsten in de districten waar die het laagste zijn, min of meer stabiel zijn of zelfs iets zijn gestegen. Dit is het gecombineerde

Country	2011	2010	2009
Israel	17,000	16,700	16,500
Kuwait	15,800	15,500	15,200
Jordan	15,000	14,800	14,500
New Zealand	14,500	14,200	13,900
Saudi Arabia	13,500	13,200	12,900
United Arab Emirates	13,000	12,700	12,400
United Kingdom	12,500	12,200	11,900
Germany	12,000	11,700	11,400
Spain	11,500	11,200	10,900
Greece	11,000	10,700	10,400
Singapore/Hong Kong	10,500	10,200	9,900
Norway	10,000	9,700	9,400
Sweden	9,500	9,200	8,900
Denmark	9,000	8,700	8,400

effect van de ontwikkelingen in aantallen leden per baan en de contributiehoogte, waarbij het erop lijkt dat in de overwegend landelijke districten als Zeeland, Limburg en Friesland, verenigingen toch iets van hun inkomsten proberen veilig te stellen door de dalende opbrengsten die het gevolg zijn van een teruglopend ledenaantal, te compenseren met hogere contributies.

AANTAL BANEN

Bij een dalend ledenaantal is de verwachting dat het aantal banen gaat afnemen. Tot nu toe is dat niet gebeurd. Het totaal aantal banen dat bij KNLTB-verenigingen in gebruik is, schommelt al jaren rond de 10.500 (buiten-)banen. Wat zijn hier mogelijke verklaringen voor? Het kan zijn dat het aantal banen dat in gebruik is afneemt, maar dat dit fysiek niet (goed) waarneembaar is, omdat bestaande banen weliswaar onverhuurd of ongebruikt zijn, maar (nog) niet zijn ontmanteld en herbested. Verder is het mogelijk dat vooral weinig actieve leden zich als lid hebben afgemeld. In dat geval zal op de baan weinig verschil in drukte worden ervaren. Ook als vooral het

aantal jeugdleden in krimpende en vergrijzende gebieden is teruggelopen, kan het zichtbare effect op de baandrukke in de avonduren en op competitiedagen in het weekeinde beperkt zijn. De penningmeester zal een daling in baanopbrengst zien als er per baan minder betalende leden zijn. Die teruglopende inkomsten voor de vereniging kunnen worden gecompenseerd door banen af te stoten. Maar of dit echt een (interessante) optie is, hangt af van meerdere factoren. Dit lijkt vooral een mogelijkheid wanneer de vereniging de banen huurt van de gemeente of een commerciële exploitant. Zijn de banen in eigendom van de vereniging, dan is het de vraag of er wel een partij kan worden gevonden die de af te stoten banen kan en wil overnemen. En zo ja, welke gevolgen dit dan heeft voor de aantrekkelijkheid van de resterende banen. Zeker wanneer de banen al zijn afgeschreven en er geen of weinig doorlopende grondkosten zijn (lage of geen erfpacht, grond in eigendom), is het waarschijnlijk aantrekkelijk om de banen aan te houden en op onderhoud te bezuinigen, hetgeen met een lage bespelingsintensiteit geen al te grote problemen hoeft te geven. Behalve door het afstoten van banen, kan de teruglopende baanopbrengst worden gecompenseerd door hogere inkomsten uit de contributie, bar, verhuur, subsidies, sponsoring e.d. te genereren en/of door bezuinigingen op andere uitgaven door te voeren. Hogere inkomsten kunnen worden bereikt als de resterende leden de banen intensiever gebruiken dan voorheen. Zo is het bij steeds meer verenigingen door seizoenverlenging mogelijk langer door te spelen en ook in de zomer, herfst en zelfs in de winter competitie en toernooien te spelen – intern, lokaal en/of georganiseerd door de KNLTB. De seizoenverlenging kan zich zo vertalen in extra contributie-inkomsten (bijvoorbeeld door aparte winterlidmaatschappen), extra kantine-inkomsten en/of meer inkomsten uit lessen. Sommige verenigingen halen relatief veel inkomsten uit de competitie (door voor deelname een extra bijdrage te vragen van de competitiepelers) en het organiseren van toernooien, tenniskampen of andere festiviteiten, die leiden tot meer omzet in het clubhuis. Verenigingen die beschikken over een goed geoutilleerd clubhuis hebben daarnaast opties om te zorgen voor een ruimer aanbod (kinderopvang, denksport, zingen, sociale activiteiten voor specifieke doelgroepen), met name in krimp- en anticipeergebieden waar andere voorzieningen wegvallen.

LEEFBAARHEID

Bezuinigen kan wellicht nog op de doorlopende uitgaven, zoals aan energie, barinkoop en verzekeringen. Daarnaast zijn er de kapitaaluitgaven en de uitgaven voor het onderhoud aan de banen

HOGERE INKOMSTEN KUNNEN WORDEN BEREIKT ALS DE RESTERENDE LEDEN DE BANEN INTENSIEVER GEBRUIKEN DAN VOORHEEN

en het clubhuis. Waar Dick Zeegers van SWS, aangehaald in de inleiding, op wijst is het interen op het eigen vermogen, doordat de vereniging niet meer reserveert voor groot onderhoud en renovatie van de banen, de verlichting en/of het clubhuis. Door de inzet van vrijwilligers kan op het onderhoud worden bezuinigd. Dit kan lang goed gaan, maar er komt een moment dat de brandweer het clubhuis afkeurt, de verlichting het begeeft of de banen echt niet meer bespeelbaar zijn. Als er dan geen eigen vermogen is, is de vraag waar het geld vandaan moet komen voor de renovatie of nieuwbouw. Externe geldschietters zullen kritisch kijken naar de mogelijkheden van de vereniging om de rente en aflossing van de lening te betalen, en daar het uit te lenen bedrag op afstemmen. Veel gemeenten hebben nauwelijks zicht op wat er bij de tennisverenigingen in hun gemeente gaande is. Die zijn geprivatiseerd en worden geacht zichzelf te kunnen redden. Los van de vaak gestelde vraag waarom de tennissport zo anders wordt behandeld dan sporten als voetbal, korfbal en zwemmen, die wel gemeentelijke ondersteuning krijgen, is het teloorgaan van tennisverenigingen, zeker in de wat kleinere kernen, niet iets wat de gemeente zou moeten willen. In functie van het gemeentelijke sportstimuleringsbeleid verdienen de tennisverenigingen steun in hun streven hun ledenaantallen op peil te houden of zelfs weer te doen groeien, bijvoorbeeld door de inzet van een buurtsport-coach. Gemeenten zouden tennisverenigingen daarnaast kunnen zien als partners in het sociale domein, met wie de gemeente samen kan optrekken om de leefbaarheid in dorpen en wijken in stand te houden. Tennisverenigingen zijn van zichzelf al ontmoetingsplekken, die de hele dag open (kunnen) zijn. In dorpen en wijken waar de kerken en scholen sluiten, winkels verdwijnen en geen pinautomaat meer is te vinden, resteren de tennis- (en voetbal-) verenigingen als laatste sociale bastions. Hier ligt een kans voor gemeenten om met de tennisverenigingen te verkennen hoe de sociale functie van de tennisverenigingen kan worden geborgd en versterkt door de functionaliteit van de clubhuizen te verbreden tot een 'sportbuurthuis' of 'sportdorpshuis'.

Noot

Dit artikel is een bewerking van hoofdstuk 7 over Tennisaccommodaties van het brancherapport Sportaccommodaties in Nederland (Van der Poel e.a. (red.) 2016).

Column Remco Hoekman

HARDWARE, ORGWARE EN SOFTWARE

Met meer dan 3 tennisaccommodaties per 25.000 inwoners, een totaal van 10.458 onoverdekte tennisbanen, en 1.687 tennisverenigingen is er een bijzonder sterke tennisinfrastructuur in ons land. Van de buitensportaccommodaties zijn tennisaccommodaties, na voetbalaccommodaties, daarmee gemiddeld genomen het dichtstbij voor de burger (gemiddeld 1,6 kilometer). De tennisbond KNLTB is dan ook niet voor niets na de voetbalbond KNVB de sportbond met de meeste leden.

Toch heeft de tennissport het al een aantal jaren moeilijk. Het lijkt erop dat tennisverenigingen de concurrentiestrijd verliezen van onder andere de groeisporten voetbal en hockey. Mogelijk mede doordat deze sporten op jongere leeftijd beginnen met hun aanbod en de kinderen dus al binnen hebben weten te trekken voordat ze kunnen gaan tennissen. En teamsporten hebben bij ouders ook vaak een streepje voor vanuit de opvoedkundige waarde van het spelen in een team. Ter illustratie: tennis wordt zelden als enige sport beoefend door de jeugdleden. Vier op de vijf jeugdleden beoefent naast tennis nog een andere sport. De crisis biedt dan ook een goede verklaring waarom er juist een rem is gekomen op het beoefenen van een tweede sport als tennis. Bij de oudere leeftijdsgroepen hebben zowel voetbal als hockey een groei doorgemaakt doordat ze met aange-

paste spelvormen beter weten in te spelen op de wensen van die doelgroep. Hiermee blijven deze leden langer behouden voor deze verenigingen, waar in het verleden veel voetballers of hockeyers op den duur gingen tennissen, vanwege het vrije karakter en de lagere fysieke belasting. Al dient gezegd dat van tennis bekend is dat blessures een van de voornaamste redenen is om te stoppen met de sport. Maar dit hangt grotendeels ook samen met de hoge stopleeftijd en het vergrijzend ledenbestand in vergelijking met andere verenigingssporten.

Uit het voorgaande blijkt weer eens dat accommodatie alleen niet genoeg

samenleving. De KNLTB realiseert zich dit maar al te goed en speelt met diverse projecten in op deze veranderende samenleving. De start van Tenniskids Blauw is daar een voorbeeld van, zodat er ook aanbod komt voor kinderen van 4 tot 6 jaar. Ook probeert de KNLTB samen met de vele tennisverenigingen het tij te keren door het ontwikkelen van nieuwe competitievormen en spelvormen (o.a. padel), en in den brede aandacht te hebben voor innovatie en verbinding. Want naast een accommodatie die goed op orde is, is een passende tennisvereniging en aansluitend aanbod essentieel om de lijn omhoog in te zetten.

“

HET AANBOD VAN ACTIVITEITEN MOET AANSLUITEN OP DE WENSEN VAN DE VERANDERENDE SAMENLEVING

is om gebruik te garanderen. Daar is meer voor nodig. Het gaat om de combinatie tussen hardware, orgware en software. Met andere woorden, om de accommodatie (hardware), de organisatie die daar actief is (orgware) en de activiteiten die daar worden aangeboden (software). NOC*NSF verwijst in het kader van de 'open club' naar de gouden driehoek van accommodatie, aanbod en kader. Daarbij geldt dat het aanbod van activiteiten moet aansluiten op de wensen van de veranderende

Ik hoop van harte dat de weg naar boven inderdaad wordt gevonden, want de Nederlandse tennisinfrastructuur die door verenigingen en vrijwilligers met hart en ziel, en vaak zonder overheidssteun, in stand wordt gehouden verdient het om optimaal benut te worden.